

Universiteit
Leiden
The Netherlands

'Wat een interessante constructie!' opperde ik
Stevens, Emmy

Citation

Stevens, E. (2016). 'Wat een interessante constructie!' opperde ik. In *Aries netwerk: een constructicon* (pp. 188-190). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3213747>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3213747>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

60. ‘Wat een interessante constructie!’ opperde ik

Emmy Stevens

‘Dan zal ik hier maar gaan zitten,’ *besliste* Stallinga. Hij nam de grootste stoel, waar Nicolien gezeten had, deed zijn schoudertasje af en zette dat naast zich op de grond.

(...)

Hij aarzelde. ‘In Den Haag.’

‘Daar komen wij ook vandaan,’ zei ik verrast.

‘Ik kom uit Rotterdam!’ *protesteerde* Nicolien.

Nicolien is in Rotterdam geboren,’ *verbeterde* ik. (Voskuil 2012: 16-17)

In fictionele teksten, zoals in het bovenstaande fragment uit J.J. Voskuils *De buurman*, komen personages doorgaans veelvuldig aan het woord. Een verhaal komt namelijk niet alleen tot stand door een beschrijving van de gebeurtenissen, maar juist – of zelfs, vooral – door de interactie tussen personages die met elkaar in gesprek zijn. Niet alleen spraak, maar ook de gedachten van personages zijn een machtig middel voor een verteller om de aandacht van de lezer te grijpen. Een van de manieren om spraak weer te geven is de zogenoemde *inquit*-formule, oftewel de omgekeerde directe rede: het citaat staat niet achter maar voor de zin waarin de uitspraak aangekondigd wordt. De vraag is nu of er eigenlijk wel een verschil tussen de twee is: wordt er niet precies hetzelfde gezegd? Is er echt een verschil tussen “‘Daar komen wij ook vandaan,’ zei ik verrast’ en ‘Ik zei verrast: “Daar komen wij ook vandaan””? Op het eerste oog lijken de twee zinnen hetzelfde, maar een nadere analyse van het werkwoord dat de uitspraak aanduidt, in dit geval *zeggen*, laat iets opmerkelijks zien. Werkwoorden zoals *zeggen* en *vragen* komen net zo vaak voor als achter het citaat voor.

‘Wat een interessante constructie!’ opperde ik

Werkwoorden zoals *beslissen*, *protesteren* en *verbeteren* lijken echter de plaats achter het citaat te prefereren. Het verschil tussen de werkwoorden is het volgende: *protesteren* geeft niet alleen aan dat een personage iets zegt, maar vooral ook hoe dat personage dat zegt. De zin “‘Ik kom uit Rotterdam!’ beaamde Nicolien’ betekent iets heel anders dan de originele zin met *protesteren*. Zouden *zeggen* en *vertellen* gebruikt zijn, dan was er nauwelijks een verschil waar te nemen. En dit is precies wat de *inquit*-formule onderscheidt van de directe rede: het scala van werkwoorden is veel uitgebreider en deze werkwoorden geven niet alleen maar aan wie iets zegt. De werkwoorden geven een extra nuance aan de betekenis en plaatsen de uitspraak daarmee in een bepaald licht.

Voor de lezer van een verhaal is het van essentieel belang om te weten hoe de personages zich tot elkaar verhouden en hoe zij tot elkaar spreken. *Beslissen*, *protesteren* en *verbeteren*, maar ook werkwoorden als *jammeren*, *mompelen* en *opperen* zijn bij uitstek geschikt om de leegte die ontstaat door het gebrek aan handgebaren en gezichtsmimiek – een dialoog zonder is namelijk moeilijk voor te stellen – op te vullen. In de directe rede worden dit soort werkwoorden minder vaak gebruikt. ‘Sarah jammerde: “Het regent!”’ klinkt minder natuurlijk dan “‘Het regent,” jammerde Sarah.’ en zo geldt dat ook voor vergelijkbare werkwoorden als *schreeuwen*, *jengelen* en *kwebbelen*. Dit maakt de *inquit*-formule wezenlijk anders dan de directe rede, waar juist de feitelijke beschrijving van de werkelijkheid voorop staat. Hiermee is de directe rede uitermate effectief in non-fictieteksten, waarin de wijze waarop de uitspraak gedaan wordt er minder toe doet. Het succes van een verhaal valt of staat echter bij de mate waarin de lezer zich in kan leven in het verhaal en de personages. De *inquit*-formule blijkt een uitermate geschikt middel om dialogen in een verhaal vorm te geven en daarom ook een zeer

‘Wat een interessante constructie!’ opperde ik

interessante constructie waaruit de sturende kracht van taal blijkt.

Referenties

Voskuil, J. J. (2012). *De buurman*. Amsterdam: Van Oorschot.